

Ob petdesetletnici „Slovenskega Pravnika“.

Z današnjo številko zaključujemo zopet eno knjigo „Slovenskega Pravnika“. Petdeseti letnik je, ki ga prilagamo k drugim, v ponosni vrsti zbranim: pol stoletja namernega in načrtnega dela, posvečenega pravu. To mora vzbuditi notranje zadoščenje, saj je gotovo, da je rodilo uspehov in dalo mnogo lepih sadov. Na zunaj pa dviguje ponos, ko more med nami, v naši državi, pokazati edinole zagrebški „Mjesečnik“, da služi še dalj pravni znanosti. Vendar pot do doseženih uspehov ni bila lahka, bila je trnova prav zaradi posebnih razmer, v katerih smo živeli.

Poleg vere, umetnosti in znanosti je pravo eden izmed činiteljev, ki uvajajo narod v kulturno občestvo in mu odkazujejo več ali manj pomembno mesto v njem. Vsak teh činiteljev daje narodu posebno oznako, v vsakem se izraža narodova individualnost drugače. Na tem ne spreminja nič dejstvo, da skuša pravo objeti narode kot nekakšen vsenarodni činitelj, ki postaja mednarodni, saj opažamo isto tudi pri veri. Narodi razvijajo te kulturne činitelje kot lastne različno, nekatere prično gojiti zavestno poprej in jim poklanjajo večjo ljubezen, tako da razvijejo kar bohotne cvetove, za druge ne kažejo tolikšne pozornosti in jih celo zapostavljajo.

Nekak pastorek med Slovenci je bilo pravo. Narod, ki ni imel svobode in se je pozno prebudil v lastno kulturno življenje, je zaostalost pač opazil in skušal dohieteti srečnejše sosedo. Imel pa je pri svojih prizadevanjih v mislih v prvi vrsti druge kulturne činitelje, ki so bili bolj vidni in dajali narodom bolj bleščeč sijaj, podlago vsega kulturnega življenja zagotavljajočega prava pa ni koj opazil. Še danes zelo mnogi, široki krogi ne priznavajo kulturne vsebine in vrednosti prava, še danes jim ni toliko činitelj kulture kot sredstvo moči, sredstvo za dosego oblasti in zagotovitev njenega obstoja. Vsakršno drugačno delovanje daje po njih mnenju večje vrednote kot posvetitev pravu.

Ne čudimo se temu, saj se razvija pravo kot narodova posebnost le tamkaj, kjer se vlada narod sam, kjer mu ne odkazujejo poti drugi. Le kjer si mora svoboden narod sam urejati žitje in bitje, spoznava tudi važnost in pomen prava za življenje. Zato se je pričelo vzbujati zanimanje za pravo med nami dokaj kasno. Preteči je moralo en in dvajset let po znamenitem letu 1848., ko je baje zasijalo narodom sonce svobode, da je poskusil R a z l a g kot prvi obravnavati pravo kot tako in zaradi prava samega ter ustanovil Slovencem prvi pravniški časopis „Pravnik Slovenski“. Vendar mu razmere niso bile ugodne, njegovo dejanje je ostalo poskus, ki mu dokaj časa ni bilo naslednjega. Šele leta 1881. je sledil drugi poskus, gojiti pravo in pravne znanosti, ki mu je sledilo več ali manj neprekinjeno zanimanje in delo za pravo. Prekinitev v letih 1884. do 1887. je bila bolj zunanja, saj je v teh letih izdajal Ivan T a v č a r, ena izmed glavnih gonilnih sil Moschetovega „Slovenskega Pravnika“, pri družbi sv. Mohorja svoj „Slovenski Pravnik“ ali pouk najpotrebnejših zakonov, druga dveletna prekinitev (1918 in 1919) pa je bila posledica svetovne vojne, ki ni prizanesla skoro nobeni slični ustanovi. Tako je izšla pred šest in petdesetimi leti prva številka današnjega „Slovenskega Pravnika“ kot glasnika pravne znanosti med Slovenci. Že v tej je naglasil prvi urednik novega pravniškega glasila, Alfonz M o s c h e, ko je poslal list med svet, kulturne vrednote prava. Napisal je v uvodniku med drugim:

„Prepričani smo, da je le isti narod, ki je od pravne zavesti navdan sposoben za svobodo.

Kajti pravo je podlaga svobodi. Brez prava ni svobode, in brez svobode ni omike ni napredka, in brez tega tudi ne blagostanja v gospodarskem oziru.“

Začrtal je s temi besedami novemu listu krog njegovega delovanja in mu nakazal pravec za udejstvovanje, obenem pa naglasil, da ne gre za nobeno „narodnih sanjarij kratkega življenja“ marveč za dejansko potrebo, ki jo kruto zahteva čas.

Tisti čas je bil, ki je dal Moschetovim besedam preroški pomen, takratno politično stanje je zahtevalo pravniško glasilo bolj, kakor pa mu je življenje ohranila želja, gojiti pravo. Ta želja je bila še slabo zasidrana med nami. Toda svojevrstne razmere, ki je v njih živel takrat slovenski narod, so povzročile, da se je moralo novo ustanovljeno pravniško glasilo boriti takoj in predvsem za lastno svobodo,

za pravice jeziku svojega naroda v javnosti in pred predstavitelji državne moči. Moralo je priboriti najprvo ravnopravnost sredstvu, s katerim je hotelo sodelovati z drugimi narodi „na znanstvenem polju“ in „za ideje našega stoletja“. To sredstvo je bil domači jezik, ki ga takrat niso priznavali ne za sposobnega, ne za dovolj razvitega za obravnavanje pravnih problemov, pa tudi ne vrednega za občevanje z javnimi oblastvi.

Ta boj za pravice lastnega jezika zavzema v starejših letnikih „Slovenskega Pravnika“ mnogo prostora. List je mogel sicer sporočiti še dokaj zgodaj, da je v tem pogledu uspel, zlasti ker ga je v tem podpirala vsa takratna domača javnost. Vendar uspeh ni bil ne popoln ne vsestranski, bil je samo zunanji. Jamčil je pač občinstvu, da se poslužuje v občevanju z oblastvi svojega jezika, a še to le na Kranjskem in Primorskem, v mnogo manjši meri na Štajerskem, skoraj nič na Koroškem. V zadnjih dveh deželah je bil tuji pritisk tudi poslej vedno hujši, povsod pa je bilo treba skrbno paziti, da komaj priznane pravice niso bile zopet pogazene. V notranjem razmerju oblastev med seboj pa boj ni mogel spremeniti razmer, kakor kaže to nazorno primer Tomaža Einspielerja ob koncu prvih deset let našega stoletja. Priti je morala brezobzirnejša revolucija, kakor je bila ona v letu 1848., prekucije se je moral udeležiti tudi narod sam, da je pretrgal 1918. leta vezi, ki so ga oklepale nad tisoč let.

Ti boji so vzeli „Slovenskemu Pravniku“ mnogo moči, da se ni mogel posvetiti popolnoma in nemoteno pravi nalogi svoji. Tudi ni ta naloga, sodelovanje na pravniškem polju, zajela Slovence tako široko kakor prizadevanje za enakopravnost lastnemu jeziku. Znanstveno delovanje je bilo posebno skraja manj intenzivno in to je povzročilo tudi prvo prekinitev v obstoju „Slovenskega Pravnika“. Šele spoznanje, da more izsiliti le delovanje v pravoznanstvu priznanje enakopravnosti v javnem življenju, da more dati le to delovanje utemeljeno podlago jezikovnemu boju, je povzročilo proti koncu osemdesetih let preteklega stoletja prepord slovenskega pravništva. Najlepša in trajna sadova tega preporda, ki sta zagotovila pravu tudi v slovenskem kulturnem življenju mesto, ki mu gre, sta zopetni vznik „Slovenskega Pravnika“ in ustanovitev društva „Pravnika“.

V „Slovenskem Pravniku“ je našla za dolgo časa skoro edino zatočišče slovenska pravna veda. Tja do prevrata izven njega skoro nimamo pravniških del. Tu je bila dana

podlaga za znanstveno delovanje. Iz skromnih početkov v prvih letnikih, ki so bili posvečeni več ali manj praktičnim potrebam, so pričele nastajati manjše in večje samostojne pravne razprave, zametki za poznejša večja dela. Tako je pripravljaj „Slovenski Pravniki“ tla poprevertatni dobi, ko smo mogli pokazati, da smo na tem poprišču dorastli in da ne zahtevamo zase nobenih privilegijev.

To delovanje je rodilo še drug, zelo lep uspeh. Popolnoma na račun „Slovenskega Pravnika“ gre usposobljenje jezika za obravnavanje pravnih problemov. Napori glasila so bili v tem pogledu vzporedni prizadevanjem v drugih znanstvenih panogah. Okoren je bil pravniški jezik v Razlagovem Pravniku, povse gibek se nam kaže že v prvih številkah Moschetovega Pravnika. Sicer je zvenel tu pa tam še malo starinski, toda to ni posebnost pravniškega izražanja, marveč lastnost takratnega jezika. Kakor se je razvijal ta, tako je napredoval tudi pravniški. Prav tako je razumljivo, da se poskuša tudi pravniški jezik osvoboditi tujih primesi in postaviti kolikor mogoče na lastne noge. Skrb za čistočo jezika, ki ni pretirana, ni modna stvar, marveč osamosvojitve jezika od drugih notranjih in zunanjih vplivov. Dasi je bil deležen nege pozneje, ni danes jezik pravnikov prav nič slabši od jezika, ki ga pišejo v drugih znanstvenih panogah. Seveda ne smemo istovetiti s tem jezikom besedila raznih oblastvenih ukrepov. Med temi je res premnogo takega, kar vzbuja odpor in kritiko. Toda jezik teh ukrepov si sliči vselej, naj ga piše pravnik ali kdo drugi. Kakor birokracija ni pravo, tako ni birokratičen jezik pravniški, v birokraciji se vzdržuje najdalj tuji duh, nedomača miselnost, ki ju bo premagal samo čas. Tudi takšnemu jeziku je napovedal „Slovenski Pravniki“ boj, končan bi bil že zdavnaj, ko bi mu tisti, ki se jih tiče, tudi vselej sledili.

Mnogo bremen je odpadlo v novejšem času „Slovenskemu Pravniku“, ni več edini glasnik našega pravoznanstva in pobornik nalog, ki se pojavljajo iz prava in ob izvrševanju tega. Posvetiti se more zato tembolj svoji prvi in najvišji nalogi, poglobitvi in plemenitvi prava, da se doseže čim večja njegova izpopolnitev. Predaja se popolnoma tisti ideji in še preko nje, ki so mu jo pokazali njegovi ustanovitelji.

„Slovenski Pravnik“ je prvič izšel dne 15. januarja 1881 in je izhajal nepretrgoma do konca leta 1883., ko je moral začasno prenehati. Tiskal se je v 300 izvodih. Lastnik in urednik lista je bil Mosche, njegova glavna opora pri urejevanju Tavčar. Vseh sodelavcev danes ne moremo ugotoviti, ker so sestavki zvečine podpisani samo z značko ali pa sploh ne. Poleg najagilnejših sodelavcev Hudovernika, Moscheta in Tavčarja so podpisani Jovanović, Pleško, Preširen, Rahne, Schmid in J. Vošnjak.

Druga doba „Slovenskega Pravnika“ obsega oživljenje lista po Moschetu l. 1888., prevzem po društvu „Pravniku“ z drugo številko v l. 1889. tja do konca l. 1897., ko je kazalo, da ponehava zanimanje za list. Dejansko so urejevali časopis v tej dobi l. 1888. Babnik J., od 1889. do 1892. Majaron, od 1893. do 1896. Pirce in Supan, l. 1897. Pirce sam, sodelovali pa so: Babnik J., Baš, Bežek R., Brumen, Cigale, Dečko, Ferjančič, Geiger, Globočnik, Gross, Hrašovec, Kavčič, Kavčnik, Kočever, Krek B., Kronvogel, Kupljen, Levec, Lubec, Majaron, Mencinger, Mosche, Oblak, Pajk, Pappafava, Pipuš, Pirce, Pleško, Radics, Serbec, Stepančič, Stor, Supan, Šilović, Škofič, Šuklje, Tekavčič, Triller, Višnikar, Vojnovič, Volčič, Zupanc, Žmavec.

Tretja doba, doba zopetne okrepitve „Slovenskega Pravnika“ nepretrgano pod Majaronovi uredništvom, sega od leta 1898. tja do konca svetovne vojne, kot sourednika sta pomagala Majaronu v letih 1913. in 1914. Bežek B. in Grasselli, v letih 1915. do 1917. Bežek B. Sodelavci časopisa so bili v tem času: Andrejka, Babnik Fr., Babnik J., Baš, Bežek B., Bežek R., Breje, Brumen, Defranceschi, Dolenc Metod, Dolenc Mirko, Dolenc Ščitomir, Eberl, Ferjančič, Fiedler, Gertscher, Goršič, Gradnik, Grasselli, Hinkovič, Hočever, Hrašovec, Kadlec, Kavčnik, Knaflič, Krisper, Kulkovec Fl., Kušej R., Lapajne Stanko, Lapajne Št., Levec A., Levec Vl., Levičnik, Majaron, Marinič, Milčinski, Miller, Mosche, Mohorič, Muha, Müller, Oblak, Obuljen, Ogrin, Pernuš, Pajnič, Papež, Pipuš, Pitamic, Ploj, Polec, Radics, Robida, Rutar I., Rutar S., Rybař, Sagadin, Senekovič, Serbec, Spevec, Stieber, Sturm, Šavnik, Šega, Šilović, Škarja, Škerlj, Štempihar V., Ternovec, Trstenjak, Tuma, Višnikar, Vodopivec H., Volarič, Volčič, Volkar, Vrabl, Wenger, Zuccon, Žerjav, Žižek, Žmavec, Žolger, Žun.

Po kratki prekinitvi ob koncu svetovne vojne moremo zaznamovati četrto dobo od leta 1920. dalje. Prvi dve leti je

urejeval glasilo **M a j a r o n** z Bežkovo pomočjo, od l. 1922. dalje **S a j o v i c**, ki mu je pomagal do začetka 1935. leta Bežek kot jezikovni mentor. Sodelavci v tem času so: Ahachich, Andrejka, Badaj, Bajič, Bayr, Bežek, Bilimovič, Bohinjč, Böhm, Bračič, Brumen, Capuder, Dolenc M., Druškovič, Eberl, Fischer, Furlan, Gabrijelčič, Goršič, Gradnik, Grašič, Grossmann, Hacin, Hrašovec, Hudovernik, Jančič, Jasinski, Jeglič, Jereb, Juhart, Jurkovič, Kandare, Kavčnik, Knaflič, Korošec, Košir, Kramer, Kravina, Krejči, Krek, Kremžar, Krivic, Kronvogel, Kržišnik, Kušej Gorazd, Kušej Rado, Lah, Lajovic, Lapajne Stanko, Levec, Levičnik Tous., Levičnik Val., Lučovnik, Majaron, Maklecov, Malnerič, Milčinski, Muha, Munda, Murko, Nagode, Ogrin, Ogris, Okretič, Pajnič, Perić, Pichler, Pirkmajer, Pitamic, Polec, Politeo, Pretner Leon, Pretner Matej, Pretner Stojan, Pučnik, Ramovš, Ravnihar, Ravnik, Rogina, Romih, Rupnik, Rutar, Sagadin, Sajovic, Senekovič, Ser nec, Skaberne, Skumovič, Spektorski, Spiller-Muys, Spindler, Stare, Stegenšek, Štepančič, Steska, Stuhec, šavnik, širko, škarja, Škerlj, Šorli, Štempihar Ivo, Štempihar Jurij, Šuman, Tasić, Terzije v, Tomšič, Trstenjak, Tuma, Ujčič, Vidovič, Vodopivec Hil., Vodopivec Fran, Voršič, Vrančič, Wilfan, Zdolšek, Zuglia, Žirovnik, Žolger, Žontar.

Čemu samo to naštevanje golih imen, ki bi jih bilo popolniti še z imeni tistih, ki so zbirali in pripravljali sodne odločbe? Ali ne bi pokazala razporeditev po predmetih v vsej obsežnosti pomena „Slovenskega Pravnika“ za vse veje prava in narodnega gospodarstva? Vse te probleme so obravnavali pisci „Slovenskega Pravnika“ več ali manj obširno. Toda to ne spada v okvir teh skromnih vrstic, te naj bodo le majhen spomin zvestim sodelavcem, ki jih ne beleži nobena druga kronika, majhna zahvala za njih delo na izpopolnitvi prava in izgraditvi naše pravne kulture.

Dr. Rudolf Sajovic.